

Salgın gelir dağılımını iyice bozacak

Özcan KADIOĞLU ozcankadioglu@hotmail.com
Dünya Gazetesi Yazarı

Giderek artan yüksek gelir dağılımı eşitsizliğini kişiler arasındaki yabancılaştırmayı artırdığı gibi yabancılaşma, siyasi ve sosyal istikrarı tehdit etmeye başlamaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde artan çarpıklık COVID-19 salgını ile adeta zirve yaptı.

GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELER ARASINDA MAKAS AÇILIYOR

Son dönemde en çok tartışılan konuların başında ortaya çıkan gelirin adaletli bir şekilde dağılıp dağıtılmadığı sorulup araştırılmaya başlandı. Birçok ekonomist gelir dağılımını nasıl adil dağıtılabilmesi üzerine kafa yoruyor, çalışmalar yapıyor. Gerek gelişmiş ülkelerde gerekse gelişmekte olan ülkelerde son dönemde eşitsizlik sürekli artmakta COVID-19 salgını ile adeta yaşanan çarpıklık zirve yapmış durumda.

Sadece 0 ya da sadece 1'ler yok

Gelir Dağılımı Eşitsizliği Ölçülürken farklı yöntemler kullanılmaktadır. En çok karşımıza çıkan ölçümlerden biri Gini Katsayısı ve P20/P80 Yüzde Paylar Analizidir. Gini Katsayısı adını İtalyan istatistikçi Corrado Gini'den alan bu katsayı '0 ile 1 arasında değişen değerler' alır. Toplumdaki gelir 'tam eşit' dağıldıysa Gini Katsayısı '0' tam eşitsiz' dağıldıysa (yani tüm geliri yalnızca bir kişi aldıysa) Gini Katsayısı '1' değerini alır. Gini katsayısı dünyada gelir dağılımı eşitsizliği ile ilgili olarak kullanılan en yaygın ölçüttür. Gini Katsayısının '0 veya 1' değeri aldığı bir ülke yoktur, zira gelir hiçbir ülkede tam eşit veya tam eşitsiz bir şekilde paylaşılmamaktadır.

Yüzdelik Paylar Analizi ve diğer ölçüm türleri

Öte yandan 'Yüzde Payları' da kişisel gelir dağılımını ölçmede kullanılan ölçütlerden biridir ve en açık ölçüt olarak bilinmektedir. Bu analizde haneler yüzde 1'lik 100, yüzde 5'lik 20, yüzde 10'luk 10 ve yüzde 20'lik 5 gruba ayrılır ve her grubun toplam gelirden aldığı paylar karşılaştırılır. Bunun için haneler önce toplam kullanılabilir gelirlerine göre küçükten büyüğe sıralanır ve hangi yüzde paylar analizi yapılacaksa haneler o sayıda gruba ayrılır. Her yüzde gruba düşen kullanılabilir gelir, toplam kullanılabilir gelire oranlanarak hanelerin gelirine ilişkin yüzde paylarına ulaşılır. Bu analize göre gelirin eşit dağılımı için her grubun gelirden aldığı pay ile toplam nüfustan aldığı pay eşit olmalıdır.

Dünyada en yaygın olarak kullanılan yüzde payları analizi türü, gelir sahiplerini yüzde 20'lik gruplara bölerek, her bir grubun toplam gelir içindeki yüzde payını gösterme biçiminde gerçekleştirilmektedir. Evet küresel ölçekte gelir adaletsizliğini hesaplamak için kullanılan genel ölçüm yöntemlerine şöyle bir bakarsak:

Yüksek gelir dağılımı eşitsizliği kişilerin kendilerini üretken ekonomik faaliyetlerden soyutlamalarına neden olabilir. Bu konudaki çalışmalar, yüksek seviyelerdeki gelir dağılımı eşitsizliğinin büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini öne sürüyor.

1. Lorenz Eğrisi
2. Gini Katsayısı
3. Yüzde Paylar Analizi
4. Atkinson Katsayısı
5. Pareto Katsayısı
6. Kuznets Katsayısı

Gelir dağılımının eşitsizliği ülkeler arasında da artıyor

Küreselleşme süreci, sadece ülkeler arası değil, ülkeler-içi gelir dağılımının belirlenmesinde de önemli bir etkiye sahip gözüküyor. Aynı ülke vatandaşları arasında dünyanın birçok bölgesinde güçlü bir ayrışma ortaya çıkabilmektedir. Gelir dağılımı eşitsizliği gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin bir çoğunda artmaktadır.

Birleşmiş Milletler Üniversitesi Dünya Kalkınma Ekonomisi Araştırma Enstitüsü'nün (WIDER) 57 ülke için 1970-2003 dönemine ait Gini katsayılarını hesapladığı bir panel çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre her 10 yıllık dönemdeki Gini katsayılarının ortalaması alındığında dünya genelindeki ortalama ülke içi gelir dağılımı eşitsizliğinin arttığı görülmektedir. WIDER'in kullandığı örnekleme genelinde en göze çarpan özellik, gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek nüfuslu ve hızla büyüyen gelişmekte olan ülkelerde hızla artıyor olmasıdır.

ve hızla büyüyen gelişmekte olan ülkelerde hızla artıyor olmasıdır.

Gelir dağılımı eşitsizliğinin kişi ve toplum üzerindeki etkileri nelerdir? Sorunun politik ve ahlaki boyutunu bir yana bıraksak bile, bu konudaki bazı çalışmalar gelir dağılımı eşitsizliğindeki artışın, refah ve yaşam memnuniyeti göstergelerinde düşüşe yol açtığını göstermektedir. Dünya ekonomisindeki büyümenin önemli bir kaynağı olan piyasa entegrasyonu ve dışa açıklık süreçleri, özellikle gelir dağılımı ve fırsat eşitliği alanlarında iyileştirici önlem ve mekanizmaların güçsüz kaldığı durumlarda siyasi çevrelerden ve halktan destek görmeyebilmektedir.

Yüksek eşitsizlik hali üretken ekonomiden soyutlanma sağlar

Yüksek gelir dağılımı eşitsizliği kişilerin kendilerini üretken ekonomik faaliyetlerden soyutlamalarına neden olabilir. Bu konudaki çalışmalar, yüksek seviyelerdeki gelir dağılımı eşitsizliğinin büyümeyi olumsuz yönde etkilediğini öne sürüyor. Bu ilişkinin bir nedeni, yüksek gelir dağılımı eşitsizliğinin büyüme ve yatırım için gerekli olan siyasal ve ekonomik kurumların oluşturulmasını engellemesidir.

Giderek artan yüksek gelir dağılımı eşitsizliğini kişiler arasındaki yabancılaştırmayı artırmaktadır. Yabancılaşma, siyasi ve sosyal istikrarı tehdit etmeye başlamaktadır. Siyasi iktidarların en önemli önceliği gelir dağılımında adaleti sağlamak için çalışma olmalıdır.

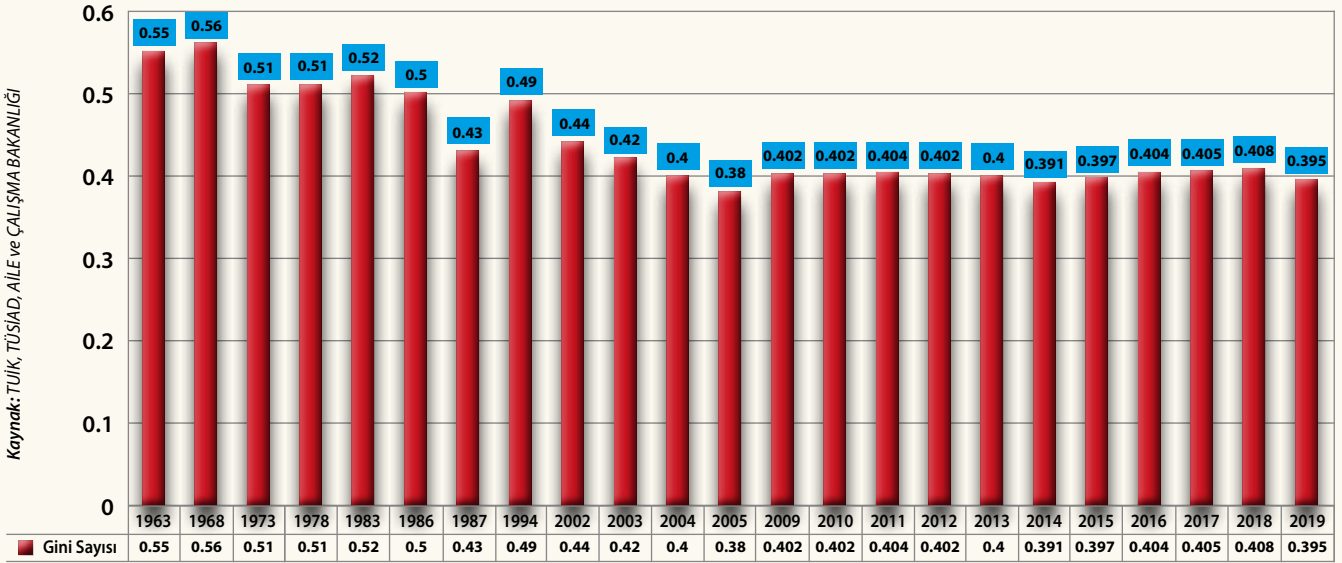
Büyümenin yoksulluğu azaltan etkisini sınırlar

Artan gelir dağılımı eşitsizliği büyümeyi olumsuz yönde etkilemenin yanında büyümenin yoksulluğu azaltmadaki etkisini de düşürmektedir. Genel olarak, yüksek gelir dağılımı eşitsizliğine sahip ülkeler, yoksulluğu azaltma konusunda güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu ülkeler, eşitsizliğin az olduğu ülkelere kıyasla yoksulluğu aynı oranda azaltabilmek için ya daha hızlı büyümeye ya da daha fazla zamana ihtiyaç duymaktadır. Günümüzde yoksuldan yana olan büyüme açısından önemli bir düşüş yaşandığına dair kanıtlar bulunmaktadır: 1990 sonrasında tipik bir alt grup orta gelirli ülke, yoksulluğu belirli bir ölçüde azaltabilmek için, 1990 önce-sindeki döneme kıyasla yaklaşık olarak üç kat büyüme oranına sahip olması gerektiği hesaplanmaktadır.

WIDER'in kullandığı örnekleme genelinde en göze çarpan özellik, gelir dağılımı eşitsizliğinin yüksek nüfuslu ve hızla büyüyen gelişmekte olan ülkelerde hızla artıyor olmasıdır.

TÜRKİYE'DE YILLARA GÖRE GİNİ KATSAYISI

Daha az istihdamlı büyüme evresi var

Nüfusun büyük kısmını kapsamayan büyümenin aynı zamanda geçmişe oranla günümüzde daha az istihdam fırsatları yarattığı görülmektedir. Bazı gelişmiş ülkelerde bu durum üretkenlik artışının bir göstergesi iken (üretimdeki artış, işgücünün kullanımındaki artıştan veya her bir işçinin üretime katkısındaki artıştan ya da her ikisinden kaynaklanabilmektedir) pek çok gelişmekte olan ülkede yüksek standarttaki iş olanaklarının azalmasına neden olmaktadır. Bu durum özellikle yüksek işsizlik

oranlarına sahip gençlerin büyük sorunlarla karşılaşmalarına yol açmaktadır. Özetlemek gerekirse, gelişmekte olan ülkelerin birçoğu dünya ekonomisindeki hızlı büyümeden yararlanırken, diğer bir grup gelişmekte olan ülke bu sürecin gerisinde kalmaktadır.

Şimdi yazımın sayfalarında sizinle paylaştığım ölçümlere dair bir takım grafiklere dikkat çekmek istiyorum...

Grafik-1'i değerlendirelim

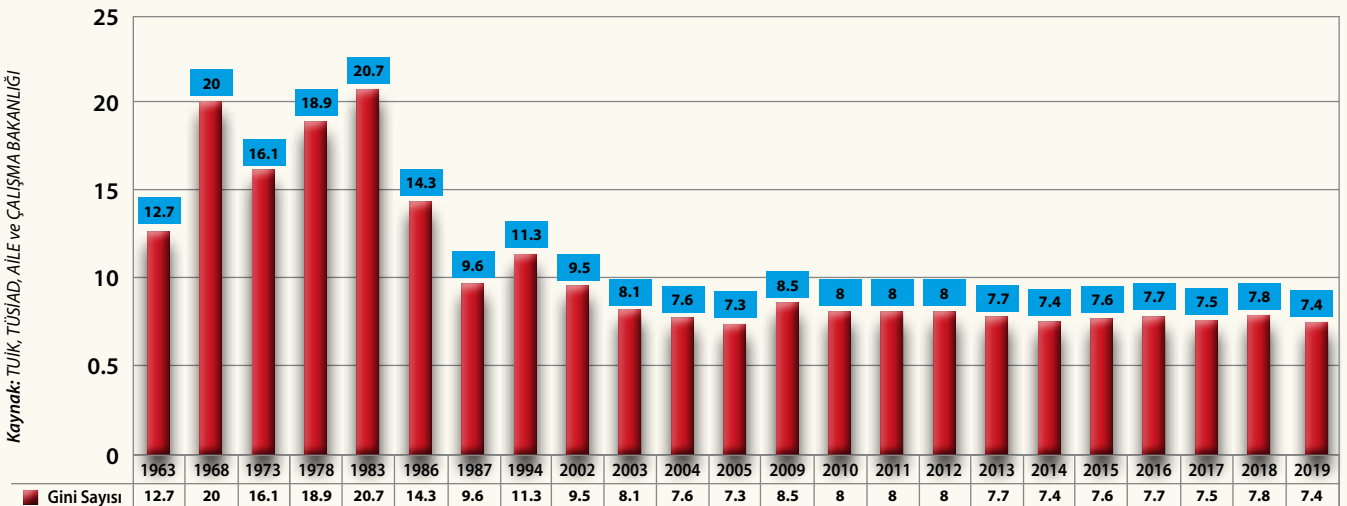
Gelir dağılımımız... 2005-2019 dönemi, yani tam 15 yıl. Ekonomiye iyileştirmeye dö-

nük araçlar hiç işe yaramamış; yaramamış çünkü gelir dağılımında olduğumuz yerde sayıyoruz. Hatta 2019 yılında Gini Katsayımız 2005 yılına göre daha da kötüleşmiş durumda yani geri gitmiş durumdayız. Kısaca az gittik uz gittik iki ileri bir geri gitmişiz. OECD ülkeleri ortalaması 0.300 civarında olduğu hesaplanmaktadır. Biz de ise 0.395.

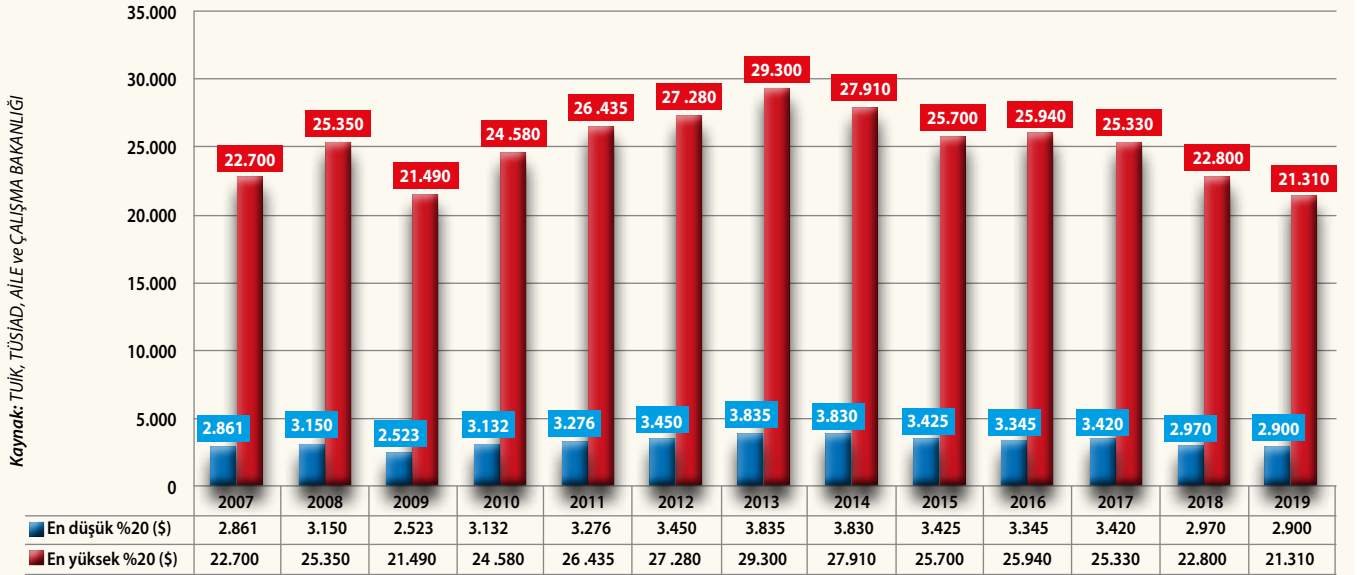
Grafik-2'yi değerlendirelim

Gelirden alınan paylara baktığımızda yüzde 20'lik en yüksek gelir düzeyi 15 yıldır yüzde 46-47, en düşük yüzde 20'lik kesimin

YILLARA GÖRE P80/P20 ORANI

P80/P20 GELİR DÜZEYİNDE YILLARA GÖRE KİŞİ BAŞINA DÜŞEN ORTALAMA MİLLİ GELİR (\$)

aldığı payda yüzde 6 civarında seyrediyor. Bu kadar gürültüyü boşa yapıyoruz.

Grafik-3'ü değerlendirelim

Ülkemizdeki en üst gelir grubunda bulunan yüzde 20'lik kesim yaklaşık 16.5 milyon nüfusa tekabül ediyor. Bu kesimin geliri gelişmiş ülke ekonomilerinin birçoğundan yüksek. 2013 yılında 15 milyon nüfusun yıllık geliri 30 bin dolar seviyesini görmüş durumda. Ülkemizdeki en alt gelir grubunda bulunan yüzde 20'lik kesim yaklaşık 16.5 milyon nüfusa tekabül ediyor. Bu kesimin geliri birçok Afrika ülkesinde kişi başına düşen gelirden daha az veya birçoğu ile aynı seviyede. Maalesef ülkemizin 16.5 milyonluk bir kesimi nerede ise yiyecek ekmeğe muhtaç, diğer kesiminin ise bir eli yağda bir eli balda dememiz doğru olur.

Eşitsizlik var olmasına var peki düzeltmek mümkün mü?

Bu soruya elbette mümkün diyerek yazımı artık bir sonuca bağlamak isterim. Mümkün olan kısmı için siyasi erkin de ortaya bir irade koyması gerekiyor sadece. Önerilerimize baktığımızda olursak:

- 1 Düşük gelir elde eden kişilerin maaşlarından kesilen gelir vergisi önce yarıya indirilmeli makul bir sürede gelir vergisi tamamen kaldırılarak gelir artışı sağlanmalıdır.
- 2 Emekli maaşları tabanı katsayıya bağlanarak Asgari Ücret oranında artırılmalı, en düşük emekli maaşı Net Asgari Ücretin en az yüzde 80'ni olmalıdır. Bu katsayı olarak standart hale getirilmelidir.
- 3 Kadın çalışanlara pozitif ayrımcılık uygulanarak çalışma esnasında uygulanan

sosyal sigorta kesintileri belli bir süre düşürülmeli ardından belli bir katsayıya bağlanarak kadın istihdamının sayısı artırılmalı hem de gelir eşitsizliği ortadan kaldırılmalıdır.

- 4 Genel olarak tarım sektöründe çalışan sigortasız kadınların sosyal güvenlik kuruluşlarına kayıt olması için teşvik edilmesi sağlanmalıdır.
- 5 Kadınların eğitim seviyesinin ve becerilerinin yükseltilmesi için kamu her türlü desteği vererek, kendine güvenen güçlü bireylerin doğmasına öncülük etmelidir.

Dünya ekonomisindeki büyümenin önemli bir kaynağı olan piyasa entegrasyonu ve dışa açıklık süreçleri, özellikle gelir dağılımı ve fırsat eşitliği alanlarında iyileştirici önlem ve mekanizmaların güçsüz kaldığı durumlarda siyasi çevrelerden ve halktan destek görmeyebilmektedir.

